

**Наставном и научном већу
Филозофског факултета
Београд**

Изабрани одлуком Наставног и научног већа Филозофског факултета у Београду у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације „Југословенско – амерички економски односи (1954-1968), кандидата Милана Ј. Игрутиновића, слободни смо да поденесемо следећи

Р Е Ф Е Р А Т

Основни подаци о кандидату

Колега Милан Ј. Игрутиновић рођен је 28. децембра 1981. године у Шапцу. У родном граду завршио је основну школу и гимназију. Дипломирао је 2007. на Катедри за историју Југославије на Филозофском факултету у Београду код ментора др Мире Радојевић. На истој катедри уписао је и докторске студије. Тема његовог доктората је *Југословенско–амерички економски односи (1954 – 1968)*.

Колега Игрутиновић је од маја 2010. године запослен у Институту за европске студије. После окончаних основних студија сарађивао је са више значајних научних и културних институција попут Музеја историје Југославије, Београдске отворене школе, Међународног центра за студије Холокауста – Јад Вашем, Масариковог Универзитета у Брну, Универзитета у Хелсинкију. У истом периоду учествовао је у раду на неколико приватних истраживачких пројеката.

У склопу свог научног рада колега Игрутиновић обрађује теме из међународних односа југословенске државе, посебно односе Југославије и САД, као и спољно-политичке односе Србије и Европске уније. Коаутор је једне научне монографије (*Избеглиштво у учионици: српски студенти и ђаци у Великој Британији за време Првог светског рата* из 2016). Писац је 15 научних радова. Коуредник је два тематска зборника научних радова у издању Института за европске студије (*Криза Европске уније* из 2013. и *Заједничка спољна и безбедносна политика Европске уније: актуелни*

изазови из 2016). Учествовао је у раду више научних конференција и стручних трибина одржаних у земљи и иностранству. Почев од 2014. члан редакције часописа *Култура полиса*.

Монографија *Избеглиштво у учионици: српски студенти и ђаци у Великој Британији за време Првог светског рата*, Београд 2016, стр. 416 (коаутори Дејан Зеџ, Милош Пауновић и Филип Баљкас) најобимније је научно дело колеге Игрутиновића. У њему аутор прати судбину неколико стотина деце избегле из окупиране Србије крајем 1915, која су, ангажовањем пре свега Српског потпорног фонда у Великој Британији, током пролећа и лета пристигла у ту земљу, и до краја рата добила негу и различите форме образовања. Обављена истраживања омогућила су систематизовано знање о боравку српске деце у Великој Британији. Аутори су проговорили о условима живота, школовања и укупним активностима деце. Рад је базиран на сасвим новој и мало коришћеној изворној грађи похрањеној у Архиву Србије, Архиву Југославије и Националном архиву у Кјуу, као и историографској литератури насталој у Великој Британији и Србији.

Научни радови колеге Игрутиновића, које у континуитету објављује почев од 2011. године, представљају успешан спој историјских и политиколошких знања. У раду „Теорија комплексности и међународни односи“, (*Разлог/Ratio - годишњак за европску филозофију и теорију друштва*, 2010-2013, Бр. 7-9, стр. 145-159) дат је приказ основних концепата теорије комплексности и њене повезаности са дисциплином међународних односа, скренута пажња на ефекат „изненађења“ и „непредвидљивости“ појединих друштвених процеса, дате основне карактеристике теорије асемблаже која се ослања на теорију комплексности и представља покушај новог целовитог приступа проблему.

Текст „Живот и смрт Европске одбрамбене заједнице – поглед из Београда“ (*Војно-историјски гласник*, 2011, бр. 2, стр. 101-124) представља анализу покушаја успостављања Европске одбрамбене заједнице (1950-1954). Посебно су вредни они делови рада у којима је презентован интерес Југославије за ту организацију.

У раду „Под плаштом Народног фронта: питање фашизма и антифашизма из визуре КПЈ средином 1930-их година“ (*Грађански рат у Хрватској*, 2012, бр. 8, стр. 54-65) презентује однос према фашизму испољен на 7. конгресу Коминтерне 1935, прво у његовом општем захвату који је изнео Георги Димитров, а потом и пројекцији југословенских комуниста, коју су изнели Благоје Паровић и Милан Горкић. Нарочит нагласак стављен је на значај националне борбе која се, према мишљењу комуниста, преламала кроз локално постављену дихотомију фашизам-антифашизам.

У чланку „Оквири стратешке културе Европске уније“ (*Међународна политика*, год. LXIII, бр. 1146, стр. 85-99) примењени су теоретски постулати концепта стратешке културе на праксу спољне политике Европске уније. Наведени поступак омогућио је боље сагледавање настанка тактичких коалиција и показао у којој су мери интереси главни модалитет деловања у спољној политици.

У раду мањег обима “EU, NATO and Global Power Dynamics: What Should Be in Serbia’s Focus?“, (*The Review of International Affairs*, Vol. LXIV, No.1150, April-June 2013, стр. 116-133 / коаутор Г. Николић), анализиран је утицај економске кризе из 2008. на политичку моћ и померање центра моћи ка Истоку, ка Источној Азији, те на промену позиције ЕУ и НАТО-а у контексту тих промена.

Рад „Западна Европа и распад Југославије“ (у: Милојко Будимир (прир.), *Грађански рат у Хрватској 1991-1995*, бр. 9, Београд, 2013, стр. 78-92) презентује ставове више западноевропских политичких чинилаца према кризи у Југославији током 1991. године, како на мултилатералном нивоу, преко Европске заједнице и Западноевропске уније, тако и на билатералном нивоу преко неколико кључних земаља, пре свих Немачке.

У чланку „Спољна политика Европске уније: потрага за оптималном мером“ (у: А. Гајић и М. Игрутиновић (ур.), *Криза Европске уније: оквири, домети, трендови*, Институт за европске студије, Београд, 2013, стр. 185-200), указано је на значај промена у институционалној поставци спољне политике Европске уније након доношења Лисабонског споразума.

Текст „European Union’s Sahel Strategy – Context, Guidelines and Implementation“ (*The Review of International Affairs*, Vol. LXV, No. 1155-1156, 2014, стр. 49-66), проблематизује безбедносни приступ Европске уније региону Сахела, у контексту специфичних изазова неразвијености држава у том делу Африке, појаве исламског екстремизма и утицаја тзв. Арапског пролећа и побуне и сукоба у Либији, стање у Малију и Нигеру као кључним државама региона.

Чланак „Прилагођавање српске спољне политике спољној политици Европске уније“ (*Култура полуса*, посебан број за 2014, стр. 73-87) презентује анализу динамике српске спољне политике у контексту односа са Европском унијом, посебно након отопљавања односа са ЕУ и почетка техничког дијалога са Приштином 2011. године.

У тексту „Еволуција спољнополитичких и безбедносних институција Европске уније, 1950-2009“ (коаутор С. Зечевић, *Култура полуса*, бр. 23, 2014, стр. 51-66), дат је преглед основних спољнополитичких и безбедносних институција које су користиле

чланице Европске уније, почевши од плана о Европској одбрамбеној заједници 1950. до Лисабонског споразума 2009.

Рад „У сусрет стогодишњици 1914. – прилог о историографији Првог светског рата“ (у: Милојко Будимир (ур.), *Српски народ од Сарајевског атентата до Хашког трибунала*, Београд, 2014, стр. 43-56) приказује неке од резултата западне историографије посвећене теми Првог светског рата. Анализе аутора посвећене су сагледавању промена историографских тумачења рата и утицаја политике на те промене.

У чланку „Политика као судбина – прилог о покушају набавке лиценце за млазни борбени авион од Француске током 1950-их“ (у: Драгана Марковић (гл. ур.), *Сто година српског војног ваздухопловства: зборник радова*, I том, Београд, 2014, стр. 217-228) презентоване су тешкоће са којима се југословенска држава суочавала приликом покушаја куповине лиценце за француски авион Daso Mister средином 1950-их, те утицај француско-југословенских односа и савремених политичко-безбедносних изазова на то питање.

Рад „Шта после Тита – Амерички ставови о Југославији након Титове смрти“ (у: Милојко Будимир (ур.), *Срби у Хрватској од конститутивног народа до националне мањине*, Книн, 2015, стр. 337-352), указује на еволуцију америчких погледа на питање Титовог наслеђа, од персоналних улога појединаца из југословенске политичке елите до импликација за шире друштвене трендове.

Чланак „Југословенско-француски економски односи 50-их година 20. века“, (у: Зоран Јањетовић (ур.), *Истраживања младих сарадника*, бр. 2, Београд, 2016, стр. 139-163) у ширем историјском контексту обрађује проблематику економских односа Француске и Југославије указујући на три главна фактора ових односа – наслеђене предратне југословенске дугове, текуће финансијске односе и трговинску размену.

У тексту "The Endgame of Trieste Crisis (1953-1954) and European Security Dynamics" (in: Jana Škerlová, Lenka Pokorná Korytarová, Ondřej Haváč, Martin Vitko (eds), *Promýšlet Evropu 20. století: Konflikty beze zbraní*, Brno, 2016, стр. 155-172), аутор обрађује новије конфликте у Европи у 20. веку и проговара о испреплетаности више процеса са којима се суочила југословенска дипломатија током критичног периода Тршћанске кризе 1953-54.

Прилог „Европска одбрамбена унија – нова идеја за интеграцију одбрамбених капацитета Европске уније“ (у: М. Игрутиновић и М. Ђурковић (ур.), *Заједничка спољна и безбедносна политика Европске Уније – актуелни изазови*, Београд, 2016, стр.

110-125) представља покушај промишљања будућности заједничке одбрамбене политике Европске уније кроз анализу текућих трендова и предлога који се нуде као решења за уочене проблеме у том домену.

Текст „Трансформација капацитета заједничке одбране Европске уније: преглед Акционог плана европске одбране“ (*Међународни проблеми*, Vol. LXIX, 2017, бр. 1, стр. 15-19), представља анализу активности усмерених на примену Глобалне стратегије Европске уније у оквиру настојања да се истраживање и развој у области одбрамбених технологија дубље интегришу кроз Акциони план европске одбране усвојен новембра 2016. године.

Колега Игрутиновић се огледао и у библиографском раду. О томе сведочи чланак „Библиографија радова о Милану Стојадиновићу“ (у: Миша Ђурковић (прир.) *Милан Стојадиновић: политика у време глобалних ломова*, Београд, 2012, стр. 283-290). Рад доноси библиографију од преко 150 радова који говоре о животу и политичким активностима Милана Стојадиновића.

Колега Игрутиновић је и коуредник два зборника радова у издању Института за европске студије. Први од њих носи наслов *Заједничка спољна и безбедносна политика Европске уније: актуелни изазови* (ур. М. Ђурковић и М. Игрутиновић, Београд, 2016, стр. 206) и у њему кандидат има прилог у коме су обрађени нормативни и теоријски аспекти заједничке спољне и безбедносне политике. У Зборнику радова *Криза Европске уније: оквири, домети, трендови*, (ур. А. Гајић и М. Игрутиновић, Београд, 2013, стр. 231) М. Игрутиновић је и аутор прилога који обрађује ефекте економске кризе на функционалност безбедносне и одбрамбене политике.

Предмет и циљ истраживања

Предмет истраживања колеге Игрутиновића су укупни економски односи између Југославије и Сједињених Америчких Држава у периоду омеђаном 1954. и 1968. годином. Специфичност међународног, војног и економског положаја Југославије у том временском периоду утицала је да економски односи са САД, за југословенски државни врх, имају посебну тежину. У исто време заинтересованост светске суперсиле за Југославију сведочила је о важности коју је америчка администрација придавала тој држави и њеном опстанку. Такав развој међусобних односа, сасвим неуобичајен за време у коме је хладни рат Истока и Запада доживљавао један од својих врхунаца, један је од предмета истраживања колеге Игрутиновића. При томе напомињемо да су

временски међаши, одређени у овој дисертацији на 1954. и 1968. години, у историјском смислу вишезначни и веома добро изабрани и да су неминовно проширили тему истраживања на процесе дужег трајања који се зачињу пре, а расплићу после историјских преломница које одређују тему колеге Игрутиновића. Пређени пут од политички мотивисаног пројекта економске помоћи „Храна за мир“ из 1954. године, до пуне комерцијализације економских односа ослоњених на трговину и креативне аранжмане који немају карактер економске помоћи, није био формалан, већ суштински и представља основни предмет истраживања колеге Игрутиновића. Цео тај процес се одвијао у више фаза од којих је свака закупила истраживачку пажњу кандидата. Развој комерцијалних односа и истраживање увек променљивих тржишних услова међусобне сарадње, предмет је посебних анализа аутора. Анализа те врсте односа, независно од економске помоћи, омогућила је детаљнији увид у унутрашњи развој привреда, темпо технолошког развоја, способност економског пословања, трансформативни утицај економије на политику и визије привредног развоја. Унутар наведених процеса аутор је пратио сплетове политичких и економских односа, вршио анализу идеолошких и политичких утицаја на економске односе, сагледавао природу интереса који подстичу или успоравају економску сарадњу, одређивао значај историјских преломница, уочавао улогу персоналног чиниоца и смерове у којима се крећу државне администрације, реконструисао бројне видове економских и политичких односа на билатералном и општем спољнополитичком нивоу, одређивао степен утицаја међусобних односа на темпо развоја и модернизације (реформе), идентификовао нове облике сарадње и њихову уклопљеност у шире оквире међународних процеса који су карактерисали хладни рат. Све то говори о широком тематском кругу питања који представља предмет докторске дисертације колеге Игрутиновића.

Основне хипотезе

Докторска дисертација колеге Игрутиновића заснована је на више научних хипотеза које су обављена истраживања потврдила и надоградила. Аутор је изнео претпоставку да су облици економске помоћи коју је Југославија примала од САД у годинама 1954-1968. били уклопљени у оквире које је наметала америчка стратегија вођења хладног рата и спремност југословенског руководства да своја идеолошка убеђења потчини егзистенцијалним интересима земље. Хипотеза колеге Игрутиновића је да је динамика испоруке економске помоћи била условљена, пре свега, политичким

односима две земље, тј. да је конкретна политика Вашингтона и Београда одређивала хоризонте економске сарадње. Кандидат је изнео и преиспитао и претпоставку да су, када је то било потребно и могуће, САД покушавале искористити економску помоћ прво као средство политичког притиска у циљу везивања Југославије за капиталистички свет, а потом као пример који друге социјалистичке државе могу следити, уперен најдиректније према постојању Варшавског пакта и унутрашње политичком и економском уређењу њених чланица. Истраживања аутора су била заснована и на хипотези да је Југославија, од средине 1950-их, показивала сталну тежњу ка промени облика сарадње са САД, од једногодишњих програма помоћи, ка вишегодишњим програмима подршке развоју њене економије. Вредна је пажње и претпоставка да су политички односи одредили став САД према двема привредним реформама које је Југославија спровела у периоду 1961–1965. Аутор је изнео и хипотезу, а истраживања је потврдила, да је пракса политике несврстаности најдиректније утицала на окончање учешћа Југославије у програму „Храна за мир“ у другој половини 1960-их година. Потврђена је и претпоставка да је економска помоћ имала значајан утицај на токове југословенске привреде, нарочито у два смера: у развоју индустријских капацитета и напорима за регулисање платног биланса земље. На тај начин су економска помоћ и сарадња са САД утицали на привредни развој и бројне видове модернизације југословенске економије. Потврђена је и хипотеза да је развој комерцијалних односа је значајно утицао на излазак југословенске привреде на светско тржиште и релативно смањење аутархичних погледа државног врха на економски развој и потребе југословенске државе.

У изради дисертације колега Игрутиновић је превасходно користио научни историјски метод. У мери у којој је то било потребно користио је и методолошке поступке и технике својствене економској науци.

Поуздану основу за своје анализе и закључке аутор је пронашао у бројним архивским изворима, обајвљеној грађи, штампи и периодици, историографској и економској литератури. Архивски извори су били основни ослонац дисертације. Практични истраживачки рад, обављан у архивима у Србији (*Дипломатски архив Министарства спољних послова, Архив Југославије*), резултирао је сабирањем богате изворне грађе, по садржају, форми и квалитету различите. Архивски извори одгонетају политичку и економску позицију југословенске државе у процесима који су предмет дисертације и делимично откривају политичке ставове и економске интересе америчких администрација за сарадњу са Југославијом. Грађа похрањена у америчких архивима

коришћена је у мери у којој су то допуштали објављени извори и колекције доступне електронским путем (*Foreign Relations of the United States /FRUS/*; Congressional Digest 1954-1968). Такође, путем објављене грађе и интернета, а захваљујући америчком Закону о слободи информација (*Freedom of Information Act*), коришћен је и део грађе више америчких институција попут Централне обавештајне агенције (*Central Intelligence Agency*) и Агенције за националну безбедност (*National Security Agency*).

Сазнања стечена истраживањем необјављених и објављених извора комбинована су са сазнањима која је понудила мемоаристика, штампа и периодика (3 наслова). Доступна историографска и економска литература (206 наслова) је такође сазнајно обогатила истраживање колеге Игрутиновића. Њу, према тематском и вредносном доприносу, можемо поделити у неколико група – прву, којој припада мањи број кључних радова који се најдиректније тичу економских односа Југославије и САД и цео проблем настоје да посматрају целовито; другу, којој припадају радови који посматрају поједине аспекте теме; трећу, којој припада литература која превасходно посматра спољну политику Југославије и САД и бави се хладноратовским темама.

Опис садржаја докторске дисертације

Структуру докторска дисертације „Југословенско-амерички економски односи (1954-1968)“, поред предговора, уводног дела и закључка, чини шест поглавља организованих на тематско-хронолошком принципу.

У „Предговору“ докторске дисертације колега Игрутиновић је изложио сплет политичких и економских процеса који чине предмет његових истраживања и образложио хронолошке оквире теме којој је докторат посвећен. Критички се одредио према коришћеним изворима и постојећој литератури. Скренуо је пажњу на фазе и основне чиниоце који су одређивали економске односе две земље у годинама 1954-1968. Назначио је основне тематске правце својих истраживања, методолошки приступ и проговорио о структури дисертације.

У уводним деловима рада аутор је обрадио више тема путем којих је објаснио стање југословенско-америчких политичких и економских односа у периоду који је претходио 1954. години. Презентовао је кратку историју југословенско-америчких односа почев од 1879. године, са посебним акцентом на економске односе у међуратним деценијама, ратним и послератним годинама. Образложио је политичке и

идеолошке позиције САД и Југославије после 1945. године, указао на постојеће анимозитете и нарастајуће непријатељство, дефинисао спољнополитичке позиције две земље у хладноратовском ривалству у годинама 1945-1948, скицирао основне правце економског развоја. Пажњу је посветио сукобу југословенске државе са Информбироом 1948. године, политичким и економским последицама раскола унутар комунистичког света по Југославију и промени билатералних односа са САД који су учинили да од „пацовске рупе“ та држава постане партнер којег је на сваки начин, а посебно економски, требало подржати. Назначио је дилеме које су опседале југословенско партијско и државно руководство када је у питању изградња социјализма у околностима сукоба са СССР-ом, а које су проистицале из идеолошких убеђења, на једној, и угрожене економске егзистенције, на другој страни. У општим цртама назначио је улогу економске помоћи у оквирима хладноратовске стратегије САД (Маршалов план) и политике „обуздавања“ Совјетског Савеза и светског комунизма (Труманова доктрина). На тај начин постали су видни институционални оквири у којима је деловала америчка спољна економска политика. Објаснио је учешће Југославије у програму „Заједничке безбедности“, као облику сарадње који је нудио стабилне односе са Западом. На тај начин колега Игрутиновић је понудио сигуран темељ и маркирао инструктивне путоказе које је следио у наредним поглављима докторске дисертације.

У првом поглављу докторске дисертације, насловљеном „Од војне ка економској помоћи (1954-1957)“ обрађено је више важних тема. Аутор је посебну пажњу посветио „крвном програму“ америчке економске помоћи „Храна за мир“ и „Закону о пољопривредној трговини, развоју и помоћи“ на коме је, почев од јула 1954. године, он почивао. Истраживање је показало у којој су мери САД биле спремне да акценат помоћи коју пружају, када је у питању Југославија, „померају“ са војних и безбедносних на економске програме. Аутор је изложио динамику преговора о економској помоћи, представио стање економије (обим спољне трговине, дефиците платног биланса, стање девизних резерви, питање дугова, идеологизацију свеукупне економије) и изложио економску политику југословенске државе, приказао политичке и економске позиције обе стране, њихова очекивања, захтеве, као и политичке и економске проблеме који су искрсавали, а које је требало решити на обострано задовољство. Колега Игрутиновић је са пажњом одмерио утицај помирења Југославије и СССР-а из 1955. године на сарадњу југословенске државе са САД и показао да је оно оставило траг у сфери економске сарадње (промене у спољној политици, смањивање

економске и војне помоћи, привремени „застој“ у билатералним односима, повећање политичких и економских притисака). Обрадио је ефекте посете Авда Хума Вашингтону на плану развоја, производње, финансија и помоћи у храни и приказао процес уобличавања југословенских економских планова сарадње са САД. Аутор је сагледао је ефекте војне помоћи Југославији, указао на разлоге пада, а касније и окончања реализације програма војне помоћи и идентификовао незавршене инвестиционе пројекте. У наведеном поглављу обрађени су и конкретни спорови настали око примене Закона о контроли помоћи и заједничкој одбрани. Показало се да су економски интереси, у прелазном периоду током кога је економска помоћ постала доминантан чинилац (1954-1957), увек били одређени политичким, безбедносним и идеолошким интересима.

У поглављу „Развој југословенске индустрије и нови облици сарадње (1957-1961)“, обрађен је динамичан развој југословенске индустрије до кога је дошло коришћењем кредита из нових извора, преваходно омогућених формирањем америчког Фонда за економски развој 1957, који је формиран у склопу ревизије Закона о заједничкој безбедности из 1951. Та промена, заједно са оснивањем агенције УСАИД (USAID – Agency for International Development) 1961, одлучујуће је утицала на прелазак са претежно безбедносног питања на економски развој оних земаља које су САД, у својој глобалној политици, сматрале партнерским, што се у знатној мери преклапало са југословенским интересима и потребама. У поглављу је изнет детаљни преглед пројеката који су реализовани преко Фонда за економски развој (ФЕР), дат преглед економске помоћи и одмерен њихов укупни утицај на развој југословенске привреде. Обрађено је обједињавање ФЕР-а и ИЦА (ICA – International Cooperation Agency) у нову Агенцију за међународни развој и указано на скромне могућности реализовање југословенских развојних пројеката преко те институције. Истраживање је показало да је давање економске помоћи било праћено детаљном опсервацијом југословенских идеолошких погледа, економских прилика, унутрашње стабилности, међународне позиције.

У поглављу насловљеном „Проблем статуса најповлашћеније нације (1961-1963)“ скренута је пажња на значај који је у односима САД и Југославије имао амбасадор Џон Кенан и позицију коју је имао као амбасадор САД у Београду, сагледан утицај одржавања Прве конференције несврстаних држава у Београду (септембар 1961) на погоршање односа Југославије и САД, образложени узроци и последице губитка статуса најповлашћеније нације и реконструисани политички и дипломатски напори за

налажење прихватљивог решења. Преиспитивање политике према Југославији сузило је базу међусобних економских односа и поставило теже услове и бројна ограничења која је подржавало непријатељство конзервативаца према политици спољне помоћи, став демократа да не треба подржавати диктаторске режиме и одлазак са сцене конгресне коалиције која је имала разумевање за специфични однос економске и спољне политике САД када је Југославија у питању. Истраживање је показало да унутрашња и спољна политика југословенске државе током прве половине 60-их није наилазила на разумевање Вашингтона, као и да су многи потези Београда производили резигнацију америчке администрације. У таквим околностима специфичности америчког политичког система који је налагао да Конгрес одобрава финансијска средства за вођење спољне економске политике, улога и знатан политички утицај тадашњег америчког амбасадора у Југославији Џорџа Кенана, као и ново „читање“ свеукупних „користи“ које доноси политичка и економска сарадње, најдиректније су утицали на висину и интензитет економске помоћи и свеукупне политичко-економске односе две земље. Одлука Конгреса донета у јесен 1962. године практично је Југославији укинула статус најповлашћеније нације и тако обележила наредне месеце и године као „најнижу тачку“ у односима две државе почев од 1948. године. Практично решавање овог проблема је уследило након вишемесечних преговора обележених сумњама и неповерењем те потребом да се односи разјасне на највишем државном нивоу.

У поглављима под насловом „Реформе привредног система у контексту политичких односа са САД (1961-1965)“ и „Политика несврстаности и Вјетнамски рат: утицаји на економску сарадњу (1965-1968)“ анализирана су основна питања југословенске унутрашње и спољне политике у 60-им годинама XX века и њихов утицај на економску сарадњу са САД. У првом од наведених поглавља обрађене су три важне теме. Прва тема је концентрисана на одређивање девизног курса динара према долару и чиниоце, попут свеукупног економског положаја и развоја Југославије умногоме зависног од кредитних институција под директном и индиректном америчком контролом, који на то утичу. У вези са тим је и питање коначног разрешења југословенских предратних дугова. Друга тема приказује кредитну политику две владе у вези са реформом целокупног девизног система Југославије из 1961. године и петогодишњим планом насталим на пројекцијама те реформе. Трећа тема обрађује најважнију економску реформу коју је социјалистичка Југославија извршила за свога постојања, 1965. године, те питање подршке САД у склопу њене реализације. У другом поглављу („Политика несврстаности и Вјетнамски рат: утицаји на економску сарадњу

/1965-1968/“) колега Игрутиновић је обрадио политичке односе две земље у другој половини 60-их година XX века и последице које су проистицале из супротстављених ставова по бројним питањима спољне политике. Аутор је обрадио промене које је претрпео Закон о пољопривредној трговини и помоћи, којим је онемогућено набављање пољопривредних вишкова по дотадашњим условима, као и општа политичка питања, пре свих Вијетнамски рат, арапско-израелски сукоб из 1968. године, совјетску интервенцију у Чехословачкој. У том контексту обрађена је посета представника Конгреса САД Југославији 1966. године, образложене су измене настале у програму „Храна за мир“ у 1967. и 1968. години, анализирано је питање динарских средстава у власништву САД и проблем отплате дугова, приказан је завршни процес и сумирани резултати рада мисије која је достављала хуманитарна добра из америчких приватних извора (CARE - Cooperative for American Remittances to Europe), а чији је рад престао 1968. године. Тиме је окончана епоха у којој је примање економске помоћи било основни вид економске сарадње две државе.

Последње поглавље у докторској дисертацији колеге Игрутиновића носи наслов „Комерцијални односи, иницијатива привреде и искорак на амаричко тржиште“. У њему је свеобухватно обрађено питање спољнотрговинског представљања Југославије на тржишту САД. Идентификовани су кључни економски интереси југословенске привреде уз уочавање значаја кредитне политике и примене административних мера на економске односе. Реконструисани су економски интереси америчке привреде и указано на бројне непознанице које су проистицале из самоуправног система. Посебно је обрађена војно-економска размена. Указано је на проблем транспорта робе у условима блоковске поделе Европе. Најзад, одмерен је значај и оцењен рад дипломатских и економских представника, пре свега Б. Црнобрње, на економске односе са САД у 1967. години. Истраживање је показало да су године 1967. и 1968. биле период стабилизације економских односа на новој основи (комерцијална основа сарадње), коју су чинили боље разумевање САД за југословенску спољну и економску политику и југословенско „адаптирање“ условима привређивања у САД и увиђање да та држава може бити ново извозно тржиште за југословенске производе, извор капитала и партнер у економској реформи.

Постигнути резултати и научни допринос

Темељна истраживања, која је кандидат Милан Ј. Игрутиновић реализовао приликом израде докторске дисертације под насловом „Југословенско-амерички економски односи (1954-1968)“, резултирала су несумњивим научним доприносом. Под тим пре свега мислимо на прецизну реконструкцију економске сарадње две државе која искључује све облике релативизације значаја, обима, вредности, динамике, идеолошких и политичких условљавања. Истраживање је фактографски богато и највећим делом засновано на новој и разноврској архивској грађи различитог порекла и садржаја. То је аутору омогућило да понуди целовиту слику економских односа САД и Југославије у годинама 1954-1968, одмери значај испреплетаних и преломних догађаја који су одредили постојање више фаза у економским односима две државе, утврди природу кључних политичких и економских хладноратовских процеса који су одредили смисао билатералне економске сарадње. Истраживање колеге Игрутиновића је учинило видљивијим у којој су мери политика и идеологија утицале на економске односе. Истраживачки резултат, до ког је колега Игрутиновић досегнуо, оригалан је по својој структури, а по садржају сазнајно нов. Важност и актуелност теме захтевали су од кандидата, и он је у томе био успешан, да критички претересе доступне изворе и постојећу литературу, истражи њене бројне „рукавце“ и понуди рационалну и целовиту слику економских односа САД и Југославије. На тај начин сагледана, докторска дисертација колеге Игрутиновића фактографски је богата и представља сигуран темељ за сва будућа истраживања југословенско-америчких политичких и економских односа. У питању је критички писано научно дело, које поред научне има и своју друштвену вредност. Резултати саопштени у докторској дисертацији колеге Игрутиновића најдиректније укључују српску историјску науку у међународну размену знања о хладном рату и биће од користи и истраживачима у иностранству.

Имајући све наведено у виду слободни смо да Наставном и научном већу Филозофског факултета у Београду препоручимо да прихвати наш позитиван реферат о докторској дисертацији „Југословенско–амерички економски односи (1954-1968)“ и колеги Милану Ј. Игрутиновићу одобри јавну одбрану на којој ће чланови комисије изнети своје појединачне примедбе и сугестије.

У Београду

Комисија:

29. 06. 2018.

Др Драган Богетић, научни саветник,
Институт за савремену историју у Београду

Др Мира Радојевић, ванредни професор,
Филозофски факултет у Београду

Др Александар Животић, ванредни професор,
Филозофски факултет у Београду

Др Љубодраг Димић, редовни професор,
Филозофски факултет у Београду
(ментор и писац реферата)